

O Sexenio Democrático (1868-1874)

I. A Revolución de Setembro e o Goberno Provisional

A Revolución de Setembro de 1868: A "Gloriosa"

O reinado de Isabel II, marcado por unha profunda inestabilidade e por un réxime político inmovilista, chegou ao seu fin en 1868. As causas da súa caída foron múltiples e de diversa índole, creando un contexto de descontento xeneralizado:

- **Crise política:** O sistema de goberno dos **moderados**, liderado polo xeneral Narváez, baseábase no control electoral, a represión e a exclusión dos progresistas e demócratas. Tras a morte de Narváez en abril de 1868, o réxime perdeu ao seu principal valedor. Os progresistas e demócratas, excluídos do poder, asinaron o **Pacto de Ostende** en 1866 co obxectivo de derrocar a monarquía.
- **Crise económica:** A crise económica de 1866 afectou gravemente a España. A **crise financeira** provocou a creba de bancos e a ruína de investidores no ferrocarril. A **crise de subsistencia**, causada polas malas colleitas, disparou o prezo do pan e xerou un forte malestar nas clases populares.
- **Crise social:** O descontento das clases populares e do proletariado, agravado pola carestía e o paro, fixo que as ideas revolucionarias do **anarquismo** e o **socialismo** comezasen a penetrar no país.

Neste contexto, o 18 de setembro de 1868, o almirante **Topete** iniciou a revolución en Cádiz cun pronunciamento da Armada, ao que de inmediato se uniu o xeneral progresista **Prim**. O seu lema, "**¡Viva España con honra!**", logrou un rápido apoio das xuntas revolucionarias que se formaron en todas as grandes cidades. O levantamento militar estendeuse con facilidade e rapidez. En apenas dez días, as tropas leais á raíña foron derrotadas na **Batalla de Alcolea**, e Isabel II, sen apoio militar nin popular, exiliouse en Francia. A revolución triunfara.

O Goberno Provisional (1868-1871)

Tras o éxito da revolución, as xuntas revolucionarias foron disolvidas e estableceuse un **Goberno Provisional**, presidido polo xeneral **Serrano** (líder da Unión Liberal) e con **Prim** (progresista) como figura clave no Ministerio de Guerra. O novo goberno tiña dous obxectivos principais:

1. **Implantar o réxime democrático:** Para iso, o goberno aplicou de inmediato os principios que foran o motor da revolución. Aprobou decretos que garantían as **liberdades de prensa, reunión e asociación**, desarmou a Milicia Nacional e, sobre todo, convocou eleccións a **Cortes Constituíntes** por **sufrexio universal masculino** (para maiores de 25 anos).
2. **Preparar unha nova Constitución:** O resultado das eleccións de xaneiro de 1869 outorgou a maioría aos partidos gobernantes (unionistas, progresistas e demócratas), garantindo a elaboración dunha Constitución de carácter liberal.

As Cortes Constituíntes elaboraron a **Constitución de 1869**, a máis democrática de toda a historia de España ata entón. Mentres se buscaba un novo rei para que aceptase este texto, o xeneral Serrano foi nomeado **rexente** e o xeneral Prim asumiu a xefatura do Goberno. Este período, coñecido como a **Rexencia de Serrano**, serviu para consolidar o réxime e para buscar o candidato ideal que puidese ocupar o trono de España.

II. A Rexencia de Serrano (1869-1871)

A vitoria da Revolución de 1868 trouxo a necesidade de dotar a España dun novo marco xurídico e político. As Cortes Constituíntes, elixidas por sufraxio universal masculino, tiñan como principal misión redactar unha nova **Constitución**. Unha vez que o Goberno Provisional se converteu nunha **Rexencia**, co xeneral **Serrano** como xefe de Estado e o xeneral **Prim** como presidente do Goberno, o réxime comezou a consolidarse.

A Constitución de 1869: A primeira Constitución democrática

Esta Constitución foi o froito do consenso entre os partidos que derrocaran a Isabel II (unionistas, progresistas e demócratas) e representou un fito na historia constitucional de España. Foi a primeira en introducir principios democráticos e non liberais clásicos.

Principios e características clave:

- **Soberanía Nacional:** A soberanía residía exclusivamente na Nación, que a exercía a través das Cortes. Isto rompía coa idea de soberanía compartida entre a Coroa e as Cortes, defendida polos moderados.
- **Sufraxio Universal Masculino:** Foi o principio máis revolucionario do texto, estendendo o dereito a voto a todos os homes maiores de 25 anos, independentemente da súa riqueza. Isto ampliaba a base política do réxime e sentaba as bases para a democracia.
- **Monarquía Parlamentaria:** A forma de goberno escollida foi a monarquía. Con todo, o poder do rei estaba estritamente limitado. O monarca non tiña potestade lexislativa e exercía o poder executivo a través dos seus ministros, que eran responsables ante as Cortes.
- **Ampla declaración de dereitos:** A Constitución recoñecía unha longa lista de dereitos individuais, como a **liberdade de expresión e de prensa**, a **liberdade de culto** (aínda que o Estado se comprometía a soste o culto e o clero católico), a **liberdade de reunión e de asociación**, e a inviolabilidade do domicilio e da correspondencia. Estes dereitos foron considerados entón os máis avanzados de Europa.
- **División de Poderes:** O texto establecía unha rigorosa separación de poderes:
 - **Poder lexislativo:** Residía nas **Cortes**, compostas por un **Congreso** e un **Senado**.
 - **Poder executivo:** O rei exercíao a través dos ministros.
 - **Poder xudicial:** O xurídico, coa independencia dos xuíces garantida.

A busca dun novo rei

Coa Constitución aprobada, a tarefa máis urxente da Rexencia de Serrano foi atopar un monarca que aceptase o texto constitucional. A busca, encomendada ao xeneral **Prim**, foi complicada por varias razóns:

- A maioría dos candidatos dispoñibles eran familiares das monarquías europeas e a súa elección podería xerar conflitos internacionais, como ocorreu coa candidatura de Leopoldo de Hohenzollern-Sigmaringen, que foi vetada por Francia e que contribuíu ao inicio da Guerra Franco-Prusiana de 1870.
- Os **monárquicos** borbónicos e os **carlistas** opúñanse a calquera candidato que non fose o seu respectivo pretendente.
- Os **republicanos**, a pesar de participar na revolución, non estaban de acordo coa monarquía e facían unha oposición frontal.

Finalmente, a escolla recaeu en **Amadeo de Savoia**, fillo do rei de Italia, xa que a súa orixe non xeraba grandes conflitos diplomáticos e o seu país era un exemplo de monarquía constitucional. Con todo, a súa chegada a España non foi doada, e o asasinato de Prim, o seu principal valedor, deixou o novo rei nunha situación de debilidade extrema.

III. O Reinado de Amadeo de Savoia (1871-1873)

A chegada a España do novo rei, **Amadeo de Savoia**, fillo do rei de Italia, coincidiu cun dos momentos máis trágicos do Sexenio: o asasinato do seu principal valedor, o xeneral **Prim**, o 27 de decembro de 1870. Este fatal suceso marcou o ton de todo o seu reinado, que apenas durou dous anos e que estivo caracterizado pola **inestabilidade e o illamento do monarca**.

Unha monarquía sen apoio

Amadeo I era un home de principios liberais e tiña a firme intención de gobernar respectando a Constitución de 1869. Con todo, non logrou gañar a confianza das elites nin do pobo español. A súa principal dificultade foi a **falta de apoio político e social**:

- **Oposición borbónica e carlista:** A aristocracia, a alta burguesía e a maioría do exército, que eran leais á caída dinastía dos Borbóns, nunca o aceptaron. Ademais, os **carlistas** non recoñeceron a súa lexitimidade e iniciaron en 1872 a **Terceira Guerra Carlista**, que puxo en xaque o Estado.
- **Hostilidade da Igrexa:** A Igrexa, unha das institucións máis poderosas e influentes en España, estaba totalmente en contra de Amadeo, xa que pertencía á dinastía dos Savoia, que foran os artífices da unificación de Italia e da fin dos Estados Pontificios. A súa excomuñón en 1870 creou un ambiente de rexeitamento relixioso.
- **Aparición dunha oposición republicana e obreira:** O Partido Republicano Federal, dirixido por figuras como Pi i Margall, fixo unha oposición frontal á monarquía. Ao mesmo tempo, o movemento obreiro, que estaba a medrar grazas á introdución en España da **Primeira Internacional**, comezou a organizarse, con frecuentes folgas e protestas.

- **División dos seus propios aliados:** Os partidos que o apoiaban, o Partido Progresista e a Unión Liberal, dividíronse en dous grupos que competían entre si:
 - **Constitucionalistas:** Liderados polo xeneral Serrano e Sagasta, eran os máis conservadores dos dous.
 - **Radicais:** Liderados por Ruiz Zorrilla, eran os máis próximos ás teses democráticas. Esta división interna impediu a formación de gobernos estables, e o rei tivo que afrontar seis gobernos diferentes en dous anos.

A crise final e a abdicación

O reinado de Amadeo I foi unha sucesión de crises: a **guerra carlista**, o estalido da **insurrección en Cuba** (iniciada en 1868), a **hostilidade do exército** e as **conspiracións políticas**. A súa figura, envexada pola súa honestidade e sinceridade, non logrou vencer ao complexo labirinto político español.

Finalmente, o 11 de febreiro de 1873, Amadeo I, ante a **ingobernabilidade do país**, a falta de apoios e un contexto de caos político e militar, abdicou e marchou de España. A súa famosa frase, recollida na súa carta de renuncia, resumiu á perfección a súa frustración: "Sei que a miña boa vontade non servirá de nada. Non vexo saída. Non podo facer un goberno coas diferentes faccións".

A súa abdicación deixou un baleiro de poder que as Cortes, sen un plan preconcebido, cubriron proclamando a **Primeira República Española**, que sería o último intento do Sexenio Democrático por consolidar un réxime non borbónico.

IV. A Primeira República (1873-1874)

A debilidade do novo réxime

Tras a abdicación de Amadeo, as Cortes, sen unha maioría clara, proclamaron a **Primeira República Española** o 11 de febreiro de 1873. Porén, o novo réxime naceu sen un apoio sólido, e os problemas internos fixeron imposible a súa consolidación. O seu principal problema foi a división entre os propios republicanos:

- **Federalistas:** Defendían un Estado no que as rexións tivesen unha ampla autonomía política e fiscal.
- **Unitarios:** Propugnaban un Estado centralizado, similar á monarquía.

A República Federal e a Revolución Cantonal

A primeira fase da República estivo dominada pola idea federal, defendida por figuras como **Pi i Margall**, que foi nomeado presidente. A súa intención era organizar o Estado de forma federal, dándolle autonomía aos distintos territorios. A pesar de que o proxecto de **Constitución Federal de 1873** non chegou a aprobarse, a súa simple proposta desencadeou unha grave crise:

- **Insurrección Cantonal:** Grupos de republicanos, máis radicais, non quixeron esperar a que o goberno aplicase a reforma e autoproclamaron cantóns (estados independentes) en diversas

ciudades, como **Cartaxena, Sevilla, Cádiz e Valencia**. A Revolución Cantonal fragmentou o país e demostrou a debilidade do novo réxime. Pi i Margall, partidario de resolver o problema pola vía do diálogo, renunciou ao non ter o apoio das Cortes para aplicar unha política de forza.

A República Centralista e o final do réxime

Tras o fracaso do federalismo, a República virou cara ao centralismo, coa intención de restablecer a orde. Os sucesores de Pi i Margall, **Nicolás Salmerón e Emilio Castelar**, optaron por unha política de represión militar para acabar coas insurreccións.

- **Reacción e golpe de Estado:** A República, que fora incapaz de resolver os problemas do país e que se enfrontaba simultaneamente á **Terceira Guerra Carlista** e á **Guerra de Cuba**, perdeu o apoio popular. O 3 de xaneiro de 1874, o xeneral **Pavía** deu un golpe de Estado, disolvendo as Cortes e poñendo fin á República. O xeneral Serrano, líder da Unión Liberal, converteuse de novo en xefe de Estado, pero esta vez con poderes autoritarios, dando comezo a unha ditadura militar.

Causas do fracaso da Primeira República

O colapso da República foi consecuencia dunha suma de factores que a fixeron inviable desde o seu nacemento:

- **División interna dos republicanos:** Estaban divididos entre federalistas e centralistas, o que impediu a formación de gobernos estables.
- **Falta de apoio social:** A maioría dos españois, especialmente no rural, era monárquica ou indiferente ao réxime, e o exército, a Igrexa e as clases altas opuxéronse abertamente á República.
- **Guerra e insurreccións:** O novo réxime tivo que facer fronte a tres conflitos simultaneamente: a **Terceira Guerra Carlista**, a **Guerra de Cuba** e a **Revolución Cantonal**.
- **Crise económica e social:** A crise de subsistencia continuou, e os problemas da **cuestión social**, con folgas e protestas, radicalizaron a situación.

O **29 de decembro de 1874**, o xeneral **Martínez Campos** pronunciouse en Sagunto e proclamou a **Restauración da monarquía borbónica** en a figura de **Alfonso XII**, fillo de Isabel II. Este golpe de Estado, que apenas tivo oposición, puxo fin ao Sexenio Democrático e marcou o inicio dun novo período na historia de España.

V A Cuestión Social e a Guerra de Cuba

Ademais da inestabilidade política, o Sexenio Democrático estivo marcado por dous grandes problemas que erosionaron o réxime e contribuíron decisivamente ao seu fracaso: a **cuestión social**, coa aparición do movemento obreiro organizado, e a **Guerra dos Dez Anos** en Cuba.

A cuestión social e a Primeira Internacional (AIT)

A crise económica e a promulgación de liberdades no Sexenio (dereitos de reunión e asociación) favoreceron a aparición de movementos sociais organizados. A novidade foi a chegada a España da **Asociación Internacional de Traballadores (AIT)**, fundada por Bakunin en 1864, que buscaba a emancipación dos traballadores.

- **A chegada da Internacional:** En 1868, o obreiro e dirixente da Internacional **Giuseppe Fanelli** chegou a España e difundiu os ideais **anarquistas** (bakuninistas). O anarquismo gañou rapidamente adeptos en **Andalucía** (entre os xornaleiros) e en **Cataluña** (entre os obreiros téxtiles). O seu programa era revolucionario: defendía a abolición do Estado, da propiedade privada e das clases sociais.
- **Oposición entre anarquistas e marxistas:** En 1871, o xenro de Karl Marx, **Paul Lafargue**, difundiu as ideas **marxistas** en España. A corrente marxista, minoritaria, defendía a necesidade dun partido obreiro que, a través da loita política, tomase o poder para establecer a ditadura do proletariado. A diferenza fundamental con respecto aos anarquistas era a defensa da participación política. O enfrontamento entre as dúas correntes foi inevitable. A primeira federación da Internacional, a **FRE (Federación Rexional Española)**, foi disolta en 1872 debido a esta disputa interna.
- **A ameaza para o réxime:** A presenza de sindicatos e a proliferación de folgas e protestas obreiras e campesiñas causaron unha forte preocupación nas clases dirixentes do Sexenio, que consideraban o movemento obreiro como unha grave ameaza para a orde pública.

A Guerra de Cuba (1868-1878)

Mentres España se desangraba en conflitos internos, nas colonias comezaron os movementos independentistas. O máis importante foi a **Guerra dos Dez Anos** en Cuba.

- **O estoupido do conflito:** O 10 de outubro de 1868, o avogado **Carlos Manuel de Céspedes** lanzou o "**Grito de Yara**", co que iniciou a insurrección cubana. A loita tiña dous obxectivos principais: a **independencia de Cuba** e a **abolición da escravitude**.
- **O fracaso español:** O Goberno español, que non entendía a gravidade do problema, enviou tropas e adoptou unha política represiva que non fixo máis que radicalizar o conflito. A guerra foi especialmente custosa en vidas e diñeiro, e creou un enorme problema para os sucesivos gobernos do Sexenio, que tiveron que destinar grandes recursos para loitar contra os independentistas cubanos.
- **Consecuencias:** A guerra debilitou enormemente a España. Afectou a súa economía, provocou un forte gasto militar e unha perda de prestixio internacional. As súas repercusións foron tan grandes que o conflito se prolongou no tempo e só se resolveu coa **paz de Zanjón en 1878**, xa baixo o reinado de Afonso XII.

Espero que esta explicación máis detallada e estruturada che sexa de gran utilidade. Se queres, podemos continuar co seguinte apartado sobre o papel de Galicia neste período ou con calquera outra cuestión.

VI. Galicia no Sexenio Democrático, Entre a frustración e o rexurdimento.

O Sexenio Democrático foi un período de grandes esperanzas e posteriores frustracións para Galicia. A pesar de manter a súa posición periférica no Estado español, as reformas e os conflitos do Sexenio tiveron un impacto decisivo na súa evolución social e política, dando lugar aos primeiros xermolos do **galeguismo político**.

As expectativas frustradas do agrarismo: a cuestión foral

O problema agrario era, de lonxe, o máis grave e transcendente de Galicia. O sistema de propiedade estaba baseado nos **foros**, un contrato de orixe feudal que obrigaba aos labregos a pagar rendas permanentes (en especie ou en diñeiro) aos **foristas** (nobres e burgueses). Esta situación xeraba unha grande inseguridade para os campesiños e freaba a modernización do campo.

- **A esperanza republicana:** Os **republicanos federais**, con figuras como **Pi i Margall**, propuñan a **abolición dos foros sen indemnización** para os foristas, o que significaba a redención total para os labregos. Esta proposta, radical e xusta dende a perspectiva campesiña, fixo que o republicanismo tivese un forte apoio inicial en Galicia, a pesar da súa pouca tradición.
- **A frustración:** A inestabilidade da República, a **Revolución Cantonal** e o golpe de Estado de Pavía impediron que a Lei de Abolición dos Foros chegase a ser aprobada. Este fracaso supuxo unha enorme frustración para o campesiñado galego, que viu como as súas esperanzas de liberación foron enterradas. Esta experiencia marcou a pauta para o futuro **agrarismo galego**, que se organizaría de forma independente nas décadas seguintes para loitar pola redención foral.

O carlismo galego

O carlismo, a pesar de ter un forte arraigamento noutras rexións, non logrou consolidarse en Galicia como unha gran forza militar. As súas bases de apoio estaban en áreas rurais do interior, cunha poboación moi relixiosa e tradicionalista, e eran dirixidas por algúns curas e nobres rurais. Con todo, a falta de líderes fortes, a escasa intensidade do conflito e a maior presenza de tropas gobernamentais nas cidades impediron que o movemento fose máis alá de esporádicos levantamentos, a diferenza do que ocorreu no País Vasco e en Cataluña.

A modernización e o ferrocarril

O Sexenio Democrático tamén significou a chegada da modernización a Galicia. O primeiro tramo do ferrocarril, que uniu **A Coruña e Santiago de Compostela** en 1873, foi un fito. Aínda que de maneira moi lenta e limitada, o ferrocarril comezou a romper o secular illamento de Galicia e a conectar os principais núcleos de poboación. No plano económico, o atraso era evidente, pero o ferrocarril comezaba a sentar as bases para unha futura integración co mercado interior español.

O Rexurdimento e a conciencia cultural

O ambiente de liberdade de prensa, reunión e asociación do Sexenio foi un catalizador para o **Rexurdimento** galego. Naceu a prensa en lingua galega, como o xornal satírico *O Tio Marcos d'a Portela*, e apareceron as primeiras asociacións e intelectuais que reclamaban a dignidade da lingua e a cultura galegas.

- **Rosalía de Castro:** A publicación dos seus poemarios *Cantares Gallegos* (1863) e *Follas Novas* (1880) marcou a culminación literaria do movemento e deulle unha voz á dor e á identidade do pobo galego.
- **Manuel Murguía:** O seu traballo historiográfico e a súa defensa do idioma e da cultura galega sentaron as bases do futuro **nacionalismo galego**.

En definitiva, o Sexenio Democrático en Galicia foi un período de **conflicto e de desenvolvemento de conciencias**. As súas grandes esperanzas de cambio social non se concretaron, pero a súa axenda política, en particular a cuestión foral, e o impulso cultural que deu ao Rexurdimento, foron fundamentais para a formación da identidade galega contemporánea.

Conclusión

O Sexenio Democrático foi un período de **experimentación política** en España, un intento de construír un Estado democrático e liberal. Con todo, os seus obxectivos fracasaron debido á enorme **inestabilidade política**, ás **divisións internas** dos propios liberais, á **oposición frontal** dos monárquicos e carlistas, e á explosión de **conflictos sociais e coloniais**. A súa herdanza, con todo, é fundamental: as ideas de **sufrexio universal, república e dereitos fundamentais** xa non desaparecerían do panorama político español.